

Inhoud

Voorwoord	7
-----------	---

Deel 1 Wat Amerika Amerikaans maakt

De kaart op tafel	13
Wat maakt iemand een Amerikaan?	18
Een federatie van staten	23
Don't know much about history	26
Dynamisch conservatisme	29
Individualistische conformisten	34
De haat-liefdeverhouding met de overheid	38
Patriottisme, volksliederen en vlaggen	43
Land van immigranten	45
Geloven in Amerika	50
Diepgeworteld racisme	56
Seks en seksualiteit	62
Amerika en de wereld	67
De wapengekte	71
Samenzweerderitis en alternatieve feiten	75

Deel 2 De Amerikaanse droom bedreigd

De vrije markt van lobbyisten	83
De bedreigde middenklasse	88
Waar zijn de banen gebleven?	94
Inkomensongelijkheid	100
Mobiliteit en meritocratie	104
Armoede in het rijkste land van de wereld	109

Verslaafd Amerika	114
Verzorgingsstaat	118
Obamacare en zijn vijanden	123
Het <i>prison-industrial complex</i>	129
Immigratie als probleem	133
Boze blanke Amerikanen	138

Deel 3 Het politieke systeem

Een democratisch paradijs?	147
Populisme is niets nieuws in Amerika	153
Politieke partijen	157
Het <i>do-nothing</i> Congres	163
Het Supreme Court	167
Presidentiële macht	172
Presidentieel materiaal	177
Dat vreemde kiesstelsel	182

Deel 4 Het Amerika van Donald Trump

De winnende campagne	191
De verliezende campagne	195
Wat had kunnen zijn en wat is	200
Aanzien in de wereld	206
Epiloog: Begrijpen we Amerika nog?	211
Noten	219
Index	223

Voorwoord

Zoals vrijwel iedereen was ik op 9 november 2016 stomverbaasd dat de Amerikanen de dag tevoren een horkerige, onbeschofte, onwetende onroerendgoedboer tot president hadden gekozen. Nou ja, niet alle Amerikanen, niet eens de meeste Amerikanen, maar toch meer Amerikanen dan je ooit had kunnen denken. Voor Donald Trump voldoende om te winnen.

Hoe had ik dit kunnen missen? Ik ben al bijna veertig jaar met Amerika bezig, ik heb in New York gestudeerd en in Washington gewerkt als correspondent. Als journalist heb ik het hele land rondgereisd. Mijn vrouw komt uit Los Angeles, en Californië is nu mijn Amerikaanse thuisstaat. In de aanloop naar de verkiezingen had ik artikelen geschreven over de boze blanke kiezer, wat 'great' nu eigenlijk betekende, over de vraag of Amerika op zijn retour was en over Hillary Clinton. Ik zag het, maar tegelijk zag ik het niet. Want afgezien van een doorwaakte nacht een week voor de verkiezingen had ik de kans op een overwinning voor Donald Trump gebagatelliseerd.

Ik zeg altijd dat Amerika het bekendste onbekende land is: een samenleving die we denken te kennen omdat we er dagelijks over praten, omdat de VS de media domineert, omdat we met het land een onverklaarbare affiniteit hebben. Maar tegelijk blijft het een ondoordringelijke samenleving, die in al zijn bekendheid raadselen blijft opwerpen. Ik wist dat je om het land te kennen, er langere tijd gewoond moest hebben, dat je de vezels van de samenleving gevoeld moet hebben.

Natuurlijk heeft ook dat zijn beperkingen. Ik weet niet wat het is om arm op te groeien in de Appalachen of rijk in

San Francisco. Maar toch, ik meende het een en ander te weten. Ik bezocht 49 van de 50 staten, ik schreef over zowat alle aspecten van de samenleving, wijdde er verscheidene boeken aan. Ik verdiepte me in de geschiedenis en specifieke aspecten van Amerika, zoals immigratie en integratie, mijn kennis verruimend van dat vreemde land, zo dichtbij en toch zo veraf. Mijn familie woont er en veel van mijn vrienden. De socioloog in mij zag en ziet een onderzoeksobject dat nooit al zijn geheimen zal prijsgeven.

Een van de dingen die je leert als correspondent in een ander land is dat je niets vanzelfsprekend moet achten. Je dient je vooroordelen en de ervaringen waarmee je in Nederland ben opgegroeid in de ijskast te zetten en open te staan voor mensen met heel andere vooroordelen en ervaringen. Je zult zeggen: daar hoef je geen correspondent voor te zijn. Dat klopt, maar het vertalen van je dagelijks leven in een ander land naar het land waar je vandaan komt, is een verhaal apart. 'Lost in translation' is een gevleugelde kreet over de moeite die dat ook de beste correspondenten kost. We proberen het met een open blik, met een permanent bewustzijn van oogkleppen of kortzichtigheid.

Ik dacht Amerika wel te begrijpen, maar nu werd Donald Trump president van het land waarvan ik houd, ook al is die liefde niet onvoorwaardelijk. Ik realiseerde me dat ik een van mijn vuistregels voor Amerika was vergeten, een regel waarmee ik vrienden regelmatig op de kast kan krijgen, al geven ze wel toe dat er wel iets inzit. De vuistregel is deze: onderschat nooit de capaciteit van Amerikanen om domme dingen te doen. Maar je hoeft niet dom te zijn om domme dingen te doen. Misschien zijn die juist heel rationeel, verstandig en begrijpelijk als je het perspectief neemt van degene die ze doet.

Ook voor iemand die denkt Amerika te begrijpen is de vraag in de titel van dit boek gerechtvaardigd. Begrijp ik Amerika nog? Dit boek probeert met een open blik het Amerika van Donald Trump te plaatsen. Het is verleidelijk om in het Trump-tijdperk volledig te worden opgeslorpt door de capriolen van de 45ste president. Dat is te gemakkelijk, want al zegt Trumps verkiezing en de uitoefening van zijn presidentschap wel degelijk het een en ander over Amerika, er zijn zoveel andere kanten, bekend en onbekend. Ik hoop in dit boek zoveel mogelijk van die kanten te belichten.

Ik heb dit boek zo opgebouwd dat de delen gaan van het algemene naar het meer specifieke: van wat Amerika kenmerkt naar de verkiezing en het presidentschap van Donald Trump. In deel 1 komen de eigenschappen van Amerika en van 'de Amerikaan' aan de orde. In deel 2 kijken we naar de sociaal-economische ontwikkelingen van de afgelopen decennia en de gevolgen daarvan voor de Amerikaanse samenleving. In deel 3 ligt het politieke systeem onder het vergrootglas, de structuur zoals de grondwet die heeft opgezet, en de praktische gevolgen ervan 240 jaar later. In deel 4 kunnen we met de kennis van de eerdere delen verklaren waarom Amerika in 2016 koos voor Donald Trump als zijn nieuwe president. We kijken hoe dat zich verhoudt tot de eigenschappen van Amerika die we eerder hebben gezien, wat de keuze voor Trump betekent en wat de praktische gevolgen waren in Trumps eerste jaar. In de epiloog vat ik dat alles samen in het antwoord op de vraag: *Begrijp jij Amerika nog?*

Dit boek werd afgesloten op 14 december 2017.

Deel 1

Wat Amerika Amerikaans maakt

In dit deel zal ik een aantal aspecten van de Amerikaanse samenleving onder de loep nemen die Amerika zo Amerikaans maken. Hoe het land eruitziet, zijn geschiedenis, zijn eigenschappen, zijn speciale trekjes, soms charmant en innemend, soms onaangenaam en afstotend, hoe mensen met elkaar omgaan. Kortom, al die dingen die zitten opgesloten in het Amerikaanse DNA.

De kaart op tafel

Als ik Nederlanders die naar de Verenigde Staten verhuizen voorbereid op wat hun daar te wachten staat, begin ik altijd met het bekijken van een reliëf- en klimaatkaart. Ieder land is een product van zijn natuurlijke omstandigheden. Amerika is Amerika omdat het een groot land is dat zich uitstrekt over de hele breedte van een continent. Het is divers in alle opzichten, zowel wat de natuur als de bevolking betreft, zowel naar klimaat als naar economische omstandigheden. Het lijkt een open deur, maar laat ik die toch maar wat verder openduwen, want veel van wat verder ter tafel komt, heeft hiermee te maken.

De omvang van het land is evident. Als je Amerika over Europa heen legt, met het westpuntje bij Ierland (we negeren Alaska en Hawaii), dan reikt het tot diep in Europees Rusland. De Verenigde Staten heeft maar één buurland aan de bovenkant: Canada. Slechts één buur aan de onderkant: Mexico. In het oosten en westen een oceaan. Van kust naar kust zo'n 4800 kilometer. Dat is een flinke afstand. Langs verschillende routes heb ik deze drie keer gereden met een *drive away car* en je moet flink doorrijden om dat in veertien dagen te doen.

De kaart toont twee grote bergruggen. In het oosten zien we de relatief lage Appalachian Mountains, reikend van de regio New England in het uiterste noordoosten tot diep in het zuiden, vlak bij Atlanta in de staat Georgia. De Appalachian Trail, een van de grote wandelroutes in het land, is 3500 kilometer lang. Als je stevig doorstapt doe je er drie maanden over. Ik had het na een paar dagen wel gezien.

De kaart laat zien dat de Appalachen dan wel laag zijn, maar ook dat ze bestaan uit een aantal bergruggen die tegen

elkaar aan schurken. Daardoor waren ze voor de eerste kolonisten een behoorlijke barrière. Pas aan het einde van de achttiende eeuw kwam een westwaartse trek op gang toen de Cumberland Gap, een indianenpad tussen de staten Virginia, Kentucky en Tennessee, geschikt werd gemaakt voor huifkarren. De oorspronkelijke dertien staten – dat zijn de dertien rode en witte balken in de Amerikaanse vlag – lagen allemaal tussen de Atlantische Oceaan en deze Appalachen.

Aan de andere kant van het land zien we enorme bergruggen, beginnend met de Rocky Mountains, die als je westwaarts rijdt na honderden kilometers Great Plains majestueus opdoemen. Ze zijn veel hoger dan de Appalachen en veel breder. Achter de Rockies liggen bovendien barre woestijngebieden, zoutvlaktes en ontoegankelijke wouden, en daarna weer bergruggen, in het noorden de Cascades en in het zuiden de Sierra's.

Wij hebben nu die kaart, maar aan het begin van de negentiende eeuw hadden Amerikanen maar een vaag idee wat er in het westen was te vinden. In 1804 stuurde president Jefferson nog een expeditie op pad om te kijken of er niet een handelsroute was naar Azië. Na een barre tocht die twee jaar duurde, met overwinteringen in de bergen en aan de westkust, concludeerde de Lewis and Clark Expedition, zo genoemd naar hun leiders, dat daarvan geen sprake was.

Tussen de twee bergruggen in ligt het stroomgebied van de Mississippi en de Missouri, samen 6200 kilometer lang. De gigantische Great Plains waardoor deze en andere grote rivieren meanderen en hun sedimenten neerleggen, zijn het hart van de Verenigde Staten. In de negentiende eeuw werd het noordelijke deel de graanschuur van Amerika, nadat de indianen waren opgejaagd, verdreven en deels uitgemoord. Op de vruchtbare zwarte grond langs het zuidelijke deel van

de Mississippi werden de plantages gevestigd die tot aan de Burgeroorlog draaiden op slavernij.

Zo'n enorme landmassa brengt natuurlijk een enorme verscheidenheid mee aan landschappen, klimaten en grondsoorten, waardoor Amerika een veel gevarieerder land is dan we vaak denken. Die verscheidenheid heeft geleid tot regionale verschillen in cultuur, gewoontes, economische ontwikkeling en identiteit. Er is lokale muziek, er zijn lokale gerechten, soms een accent, een manier van spreken, een attitude, verschillen in kleding. Het levert andere mensen op met andere wortels en vaak ook een andere geschiedenis. Dé Amerikaan bestaat niet.

Nergens blijkt het anders-zijn duidelijker dan in het Diepe Zuiden, waar de verloren Burgeroorlog nog steeds niet is vergeten. De afgelopen decennia zijn miljoenen noorderlingen zuidwaarts gegaan, maar de regio blijft zijn eigenheid behouden. Het leven gaat er wat langzamer, mensen hebben er meer tijd, ze zijn vriendelijker, dragen een andere geschiedenis mee, ze denken politiek heel anders, zijn geloviger en ga zo maar door. Ze hebben een lange en onaangename geschiedenis van racisme. Het is een spannend gebied, met een spannend en heel eigen verhaal. Niet voor niets komen veel van de grote Amerikaanse schrijvers uit het zuiden. Ik heb er als journalist altijd graag rondgereisd om te proeven van een heel ander Amerika dan we als bewoners van grote steden aan de kusten meemaken.

Wat een verschil met de Pacific Northwest: staten als Washington, Oregon en Idaho. Veel regen, veel groen, veel donkere wolken, en misschien daarom veel koffiehuisen. Starbucks komt er vandaan. Ook veel boekenwinkels – je moet toch wat als het zo nat en donker is – en een bepaald soort literatuur. Misschien zelfs een bepaald soort muziek: *grunge rock*, met Nirvana als bekendste groep. Er is ruimte,

zij het op een andere manier dan in de open woestijngebieden van het zuidwesten. Microsoft heeft zijn hoofdkwartier in Seattle, net als Amazon. De *techies* hier zijn anders dan de *techies* in Silicon Valley, 1400 kilometer naar het zuiden. Dat doet Californië met je.

De wereld van de westkust lijkt in weinig op New England. In het noordoosten zijn de mensen meer gereserveerd en bedaagd. Ze wonen in mooie dorpjes met een *village green*, ze houden vast aan hun *town hall meetings*, de lokale democratie die de schilder Norman Rockwell in het midden van de vorige eeuw zo goed wist te treffen. De afstanden zijn klein, het is er groen en 's winters ruig. Het barst er van de universiteitsstadjes zoals Cambridge, Amherst en New Haven. Veel economische activiteit heeft daarmee te maken. Terwijl Spaans handig is als tweede taal in het zuidwesten, schiet je daar in New England weinig mee op.

Het grote Midden-Westen heeft een saai landschap met bijbehorende burgers. Amerikanen hier zijn over het algemeen recht voor zijn raap, gemakkelijk in de omgang en conservatief. Er zijn oude staten zoals Illinois, Ohio en Indiana, met oude industrieën, maar ten westen van Chicago heb je ook de vrijwel onbewoonde landbouwstaten. En dan heb ik het nog niet eens gehad over Florida of Texas. Ik wil geen reisboek schrijven, enkel onderstrepen dat diversiteit Amerika's levensbloed is.

Voeg bij dit gevarieerde landschap een enorme etnische diversiteit. Hoeveel verschilt een Chinees in Los Angeles van een Puerto Ricaan in New York? Kun je een Poolse katholiek in Chicago verwarren met een in den Here wedergeboren Texaan? Hoe verhouden arme, laagopgeleide blanke ex-mijnwerkers in de Appalachen zich tot zwarte gettobewoners in een vervallen industriestad als Youngstown, Ohio?

Je hebt een zekere massa nodig om divers te kunnen zijn, en Amerika stelt niet teleur.

Als we ten slotte die landkaart ook politiek invullen, er de uitslag van de presidentsverkiezingen op projecteren, dan zien we een patroon. Door Republikeinen gedomineerde staten, op televisie altijd rood gekleurd, liggen tussen de bergruggen in. Democratisch stemmende staten, blauw gekleurd, liggen langs de westkust en in het noordoosten. Zoals in dit boek zal blijken is dat niet zo vreemd. Begrip van Amerika begint bij deze vaststelling: *It's all about location.*